

Cuprinsul -

Dr. Av. Agulatti. D In preajma Alegerilor -

Dr. Gibescu. B Ierusalimii si Români -

Dr. Bistacianu. D Poporul Român - Prezent si Viitor -

Cobzac - Pericolul Rose -

Dr. Paita. Contenciosul Administrativ - Discurs -

Dr. C. Manasiu. In tara Intunericului - (conferinta)

Dr. Lupulescu. Raport general al Acti. comit. central al Ligii pentru
Unitatea culturala a Romanilor -

Dr. Haret. Pagini de Istorie -

Dr. Haret. Discurs pronuntat in Sediinta Camerei deputati

Dr. Stefan Bodiu. Pleona internă :

Inu.A.39.288

256301

„IEZUITII ȘI ROMÂNII“

Unirea nenorocită a Românilor din Transilvania
cu Biserica Romei, 1698.

Conferința ținută la „Societatea Femeilor
Române“ dela Ateneu

DE

PR. ECONOM G. I. GIBESCU

„Vai! neamului românesc, și
iarăși vai! carele uitându-și vișa
și sămânța, geme sub jugul altor
neamuri... Deșteaptă-te, drept ace-
ea, o iubit neamul meu și ai minte“.

Cronica. Șincai.

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA CĂRȚILOR BISERICEȘTI

1910.

59675

BIBLIOTECA CENTRALA UNIVERSITARA
BUCURESTI
COTA... 61.195 VARIA

RC 18/03

B.C.U. Bucuresti

C59575

Unirea nenorocită a Românilor din Transilvania, cu Biserica Romei. 1698.

Prea Onorată Adunare !

E foarte necesar și instructiv, să ne cunoaștem neamul; căci cei ce nu-l cunosc, nu știu că au trăit.

A ne cunoaște neamul, însemnează, a-i ști istoria, și din trecutul, bucuriile, ori suferințele lui, să dobândim noi învățăminte pentru viitor.

Cei ce nu-și iubesc neamul, sînt ca și acei copii cari nu iubesc pe părinții lor, religiunea lor și datinile lor, în care au trăit de veacuri. Asemenea copii sunt rătăciți.

Iubirea de frați, m'a determinat și pe mine, ca să vorbesc înaintea Domniilor Voastre despre frații noștri, trăitori în Transilvania, despre traiful și suferințele lor acolo, și apoi despre despărțirealor în două tabere, când *o parte din ei s'au unit cu Biserica Romei.*

Istoria nepărtinitoare însăși, vorbește în chestiunea care formează obiectul conferinței mele.

* * *

Mai înainte de a intra în fondul chestiunii, să-mi dați voie a descrie în trasuri generale vieța Românilor din Transilvania, dela venirea Ungurilor.

Istoria Bisericii române din Transilvania și Un-

garia, ni se prezintă ca o descriere a unei lupte neîntrerupte de apărare eroică, pentru existență, contra cotropirii unui vrăjmaș și superior ca forță brută și încăpăținat, și stăruitor fără preget, în planurile lui. A fost un lung șir de suferințe pentru Români, în cursul veacurilor.

Cu așezarea Ungurilor printre Românii ortodocși, pe la sfârșitul veacului al IX, soarta Românilor devine tot mai tristă pentru multe veacuri. Obiceiurile mai blânde, viața mai așezată, mai aproape de civilizațiune a Românilor, a atras pe Ungurii barbari, cari pe nesimțite s'au familiarizat cu modul de viață și de închinare al Românilor, și cu încetul s'au făcut creștini. Pe la mijlocul veacului X, Ungurii au început să facă călătorii la Constantinopol. Principele Transilvaniei și Ungariei *Bulcsu, Bolosudes* sau *Bulosudes*, s'a dus pe la 950 la Constantinopol, unde Ungurii erau cunoscuți sub numele de *Turci*, fiindcă sânt de origină *turco-fină*. Acolo Principele fu primit cu onoruri și daruri, iar el se botează. Dar întorcându-se acasă, reveni la păgânism și la cruzimea lui de mai nainte. După el a făcut o călătorie la Constantinopol Principele ungar din Transilvania anume *Gyula* sau *Gylas*. Acesta de asemenea primi acolo daruri și se botează de către Patriarh, fiindu-i naș *împăratul*; el însă era dispus mai cu sinceritate pentru creștinism și luă din Constantinopol un episcop, pe monahul *Ierotei*, care eră pus, bine înțeles, sub jurisdicțiunea Patriarhului de Constantinopol. Astfel, în aceeași țară, aceeași Biserică ortodoxă, deosebită după naționalitate, se deosebește după jurisdicțiune: una *română*, care atârna de Ohrida iar cealaltă *ungurească*, care atârna de Constantinopol.

Câteva decenii mai târziu, ducele maghiar Vaic, nepotul lui Gyula, primind creștinismul dela misionarii apuseni, după ce se căsătorî cu o principesă germană anume Gizela, fiica lui Enric III regele Bavariei, luă numele de botez *Stefan*; el primi totodată dela Papa și titlu de *Rege-apostolic*, adică implicând apostolicitatea aceasta regală îndatorirea de a face pe apostolul între *schismatici*, deci de a-i converti la papistașism.

Regele *Stefan I* a îndemnat pe vărul său *Gyula cel tânăr*, urmașul lui Gyula cel bătrân, să renunțe la jurisdicțiunea Constantinopolitană și să primească pe cea *romană*; ceea ce a și făcut, împlinindu-și angajamentul cu sabia, constrângând pe Ungurii din Transilvania să se lepede de Constantinopol și să se supună Romei.

Românii au fost lăsați în pace de Stefan I; dar urmașii acestuia, și-au luat angajament, nu numai să convertească pe ortodocși, ci să-i *exterminate*. Așa a făcut *Bela IV* și *Ladislau IV Cumanul*. Acesta din urmă, la 1279, s'a legat cu jurământ pe sf. Evanghelie, înaintea delegatului papal, Episcopul Filip de Fermo, «*că va stârpi pe toți ereticii și schismaticii din cuprinsul Regatului său și din țările vecine*».

Atunci călugării *dominicani* au pus la cale cruciade de țărani unguri fanatici, cari cu sabie și foc, pustiesc tot ce le stă în cale; iar pe Români unde-i prindeau, îi duceau înaintea călugărilor *Minoriti*, însărcinați cu inchizițiunea. Bieții *Români* aduși înaintea acestor sbiri, erau puși să aleagă între moarte și convertire. În acelaș timp regii fanatici, dedeau ordine boerimii papistașe «*să stârpească această gintă blestemată a Valahilor*»,—cum îi numeau ei.

Revolte sângeroase au fost atunci; căci Româ-

nii rezistau cu energie; dar și Ungurii mai poteau persecuțiile, din timp în timp, fiindcă aveau interes, ca Românii să cultive țara și s'o apere la nevoie. Afară de asta, nădăjduiau să convertească pe Români cu vremea.

Sărmanii Români, persecutați amarnic, căutau adăpost în văile munților, ca să scape de urgie. În acest timp de sălbătăcie, firește, nu putea fi vorbă de organizație regulată în Transilvania, cu Eparhii și Episcopii; căci aceștia erau goniți dintr'o regiune de munți într'alta. Abia după ce poporul *Tătarilor* s'a retras și după ce Românii au pogorât dela munți spre câmpii, atunci apar *reședințe de episcopi*, ca semne ale organizațiunii bisericești. După retragerea Tătarilor au fost episcopii, ca: 1) Bistrița, 2) Feleac, 3) Galațu, 4) Făgăraș, 5) Geoagiul de sus, 6) Maramureș, 7) Vadu, 8) Timișoara, 9) Lipova, 10) Caransebeș, 11) Ieropolea, 12) Oradea M., 13) Silvașu și 14, Satmar.—Continuând însă persecuțiile Românilor, Eparhiile se desființează rând pe rând; episcopii și preoții sânt urmăriți, dar rămân tot ortodocși, de și o parte din nobilime, primind papistășia, și-au lepădat și naționalitatea.

* * *

Cu vremea însă, iarăși apar Episcopiile.

Cea mai veche Mitropolie ortodoxă, în monarhia unită a Austro-Ungariei, este Mitropolia română din Transilvania. Existența ei datează de pe timpul, când Ungaria și Transilvania nu erau unite cu Austria.

Românii ortodocși din Transilvania și o mare parte din cei din Ungaria, după întemeierea Principatelor, erau subordinați Mitropoliei din Valahia mică, sau a Severinului, și prin urmare Pri-

matului ei, adică Mitropolitului Ungro-Vlahiei, Exarh țărilor vecine. Soarta episcopilor Români ortodocși, dela începutul veacul al XV, era tot rea. Aceasta se vede din situația episcopului *Ioan de Cafa*, care, la 1456, din ordinul lui *Ioan Huniadi*, român maghiarizat și latinizat, a fost prins și dat spre convertire amicului său *Ioan Capistran*, sau din Capistrano, renumit misionar latin și închizitor.

Dar situația aceasta s'a schimbat sub fiul lui Huniadi, care s'a suit pe tron, adică sub regele Ungariei *Matei Corvin* și care era în relațiuni de prietenie cu Valahia.

La 1488 se amintește de un *Mitropolit român* al Severinului, anume Daniil, care a zidit o biserică în Feleac lângă Cluj, unde probabil își strămută reședința din Severin, din pricina războiului cu Turcii și a pustiirii acestui oraș.

Dela anul 1497 sunt mărturii exprese, pentru existența Mitropoliei din Feleac. La începutul veacului XVI, acesta avea reședința tot în Feleac; dar la 1600 Mihai Viteazul, Domnul Munteniei, care a cucerit Transilvania la 1599 și s'a proclamat ca Principe al Transilvaniei, sub suzeranitatea împăratului Rudolf II, — a strămutat reședința Mitropolitului Român la Alba-Iulia, capitala țării, *Bélgrad* sau Weissenburg, astăzi Karesburg, unde a zidit o biserică și o reședință pentru Mitropolitul Român.

Mitropolitul Ungro-Vlahiei, care se numea și *Exarh Plaiurilor*, avea această atribuție mai ales față cu țările din Ungaria; de aceea și Mitropolitul Transilvaniei, care, ca fost Mitropolit al Severinului, avea ca Primat al său pe Mitropolitul Ungro-Vlahiei, a primit hirotonia în Ungro-Vlahia. Sub Mitropolitul Transilvaniei erau ne-

greșit mai mulți episcopi, în localitățile pe care deja le-am amintit, ca Bistra, Vad, Silvaș, Făgăraș, etc.

Creștinii ortodocși însă, din această Mitropolie a Transilvaniei, au avut o soartă tristă, ca și preoții lor, cari erau constrânși a plăti dări și zeciueli episcopilor latini, numai și numai ca să-i înduplece a se converti și a primi poziția privilegiată a preoțimii Romano-Catolice.

Dar suferințele cele mai crude, a avut să îndure Biserica română din Transilvania, odată cu introducerea Luteranismului și în Ungaria, în veacul al XVI. Principii unguri au întrebuițat chiar mijloace barbare, pentru a face pe Români să-și părăsească credința. Tot pentru acest scop, au pus la cale traducerea și tipărirea de cărți în limba românească. Astfel apărură: *Cazania*, *Tettravanghel*, *Apostol*, *Psaltirea*, traduse de Diaconul Coresi (1546—1577), *Cazania de Brașov* (1580). Toate acestea n'au folosit însă, de cât să facă pe Români a fi mai strânși uniți, apărându-și credința strămoșească. Românii au primit cartea românească, bucuroși că aud limba lor, iar nu cea slavonă, care eră în uz și pe care n'o înțelegeau, — dar luteranismul nu l'au primit.

Cu un veac mai târziu, încercarea Luteranilor au reluat'o Calvinii, cari au pus la cale traducerea în românește a *Noului Testament*, tot în scopul acesta; și astfel s'a favorizat formarea unei literaturi bisericești române, cum și întrebuițarea limbei române în serviciul dumnezeesc. Așa se explică, că Românii din Transilvania au mers în această privință mult înaintea celor din Valahia și Moldova.

Pentru calvinizarea Românilor, au lucrat mai ales principii George Racotzi I și George Ra-

cotzi II, (cel I-iu 1631–1648 și II-lea 1648–1660). Cel dintâiu a imprimat un *catehism calvinesc*, spre a învăța pe Români credința; iar pe *Mitropolitul Ilie Iorest* l'a depus, pentru că n'a primit acest catehism. Mitropolitul Ștefan Simeon, după Iorest, a primit condițiile, iar Daniil a fugit.

Racotzi II a supus apoi pe Mitropolitul Român cu totul superintendentului calvin, sau «*episcopului ortodox unguresc*», cum se numia acesta. Preoții Români erau puși mai jos decât simplii clăcași, și pe lângă prestațiile ordinare, erau îndatorăți să ierneze câinii nobilimii ungurești, spre rușinea neomenoșilor calvini. Pentru inspecția clerului, s'a rânduit, ca Mitropolitul Român să adune pe protopopii săi în sinoade regulate, iar președinția acestor sinoade o avea episcopul unguresc. La un astfel de sinod, unul din episcopii ungurești, care suferea de podagră, a trebuit să fie dus de către protopopii Români pe un scaun purtat de ei.

Sub urmașul lui Racotzi II, Mihail Apafi (1662—1690), împilarea Românilor a degenerat în crudă persecuție, îndreptată mai ales contra Mitropolitului *Sava Brancovici*, care, fiindcă cu nici un chip nu voia să se plece calvinismului, a fost nu numai detronat și dezbrăcat de veșmintele arhieresti, dar spre a băga groază în popor și a-l face să se lipsească de Ortodoxie, a fost aruncat în temniță la Blaj și apoi la Vinț, de unde eră scos în fiecare Vineri și bătut în piață cu toege până la sânge. Chinurile acestea n'au încetat, decât atunci când a auzit Domnitorul Șerban Cantacuzen, care, cu amenințări și cu intervenirea la Sultan, a reușit să facă, spre a se liberă martirul, care însă muri în curând, dând pildă vie tuturor Românilor, cum să țină la legea și la

neamul lor. Apoi în curs numai de patru ani, s'au schimbat trei Mitropoliți și anume: (Iosif II, Iosaf, și Sava III).

* * *

În anul 1689 Transilvania a trecut sub dominația Casei de Austria, iar Românii și Biserica lor au fost scutiți de persecuțiunile calvinilor. Atunci Mitropolitul Varlaam, intervenind pe lângă împăratul Leopold, în scop de a fi recunoscută prin lege și Biserica română, care până aci abia fusese tolerată din grație, — împăratul răspunse, că întru cât a jurat pe Constituție, care nu vorbește nimic de Biserica română, îi este peste putință ca să acorde vreun drept, decât numai când Românii s'ar uni cu vreuna din Bisericile recunoscute prin lege, adică cu cea *luterană, calvină, unitară și romano-catolică*. Cardinalul *Leopold Kolonici*, Primatul Ungariei, precum și Iezuiții, cari veniseră în Transilvania cu guvernul Austriac, se prezintară între Români ca prieteni și apărători ai Ortodoxiei, în contra calvinismului; în fond însă, ei făcură tot posibilul, spre a atrage Biserica Ortodoxă la Catholicism. Iezuiții le cântau, că Românii vor rămâne tot Români și ortodocși, cu limba lor românească, cu legea și cu obiceiurile lor; dar să declare, că nu se mai țin de *Constantinopol*, ci de *Roma*. Cu această condițiune, împăratul poate să le dea, precum făgăduiește prin *diplome*, toate drepturile și foloasele, pe care le au preoții *romano-catolici*.

Crezând pe iezuiți de bună credință și având în vedere starea de umilință în care se găseau Românii, bizuindu-se apoi pe garanția împăratului, — Mitropolitul Teofil din Alba-Iulia, a ținut un sinod cu clerul său, 12 Protopopi, la care

se hotărî să primească *unirea*, pe baza punctelor stabilite la sinodul de la Florența (1439). Indată însă după aceea, Mitropolitul a murit și hotărârea nu s'a adus la îndeplinire. D-l N. Densușanu, în lucrarea sa tipărită la Brașov, la 1893, spune că: rezoluțiunea împăratului, prin care s'a pus înaintea Românilor chestiunea unirei, cu data de 14 Aprilie 1698, este următoarea:

«Care preot românesc, va face mărturisirea credinței: că rămâne a se ține și mai departe de legea grecească, însă face o legătură cu catolicii, recunoscând pe Pontificele din Roma, ca pe cel mai înalt Patriarh, acela se va bucura de privilegiile preoților catolici»*).

După moartea lui Teofil, a urmat *Atanasie*.

* * *

Cu acest Mitropolit, intrăm în fondul chestiunii despre *Unire*. Atanasie a venit după obicei la București (1698), ca să fie hirotonisit. Aci se știa despre planurile de unire din Transilvania, și Teodosie Mitropolitul Ungro-Vlahiei și mai ales Patriarhul Ierusalimului Dositei, care se află pe atunci la București, atraseră atențiunea lui Atanasie, să nu fie călcătorul jurământului arhieresc, pe care avea să-l depună. Ei îl făcură să făgăduiască în scris, cu jurământ nou, că n'are să săvârșească unirea, ci la nevoie să consulte pe Mitropolitul Munteniei, în împrejurările mai însemnate ce s'ar ivi. Domnitorul țării, — Constantin Brâncoveanu, — s'a arătat atât de binevoitor lui Atanasie, că după ce i-a dăruit veș-

*) Pag. 18. «Independența bisericească a Mitropoliei Române din Alba Iulia».

mente arhieresti bogate și alte daruri, îi mai dăruî și moșia Merișani din județul Argeș, crezând că astfel îl va face să nu-și calce jurămintele depuse. El însă sosind în Alba-Iulia (Bélgrad), se lăsă, ca un om slab și pătimaș cum eră, să fie înduplecat de *iezuiți* și de agenții lui Leopold Kolonici, primatul catolic unguresc și predicatorul Regelui. Deci, Atanasie a convocat o adunare, sau un sinod de preoți și protopopi Români din Transilvania și s'a hotărât să primească unirea, cu condițiunea, ca Biserica română unită să aibă aceleași drepturi, ca și cea romano-catolică; asemenea și clerul român unit, să aibă drepturi ca și cel catolic.

Actul *unirii cu Roma*, — despre care vom vorbi puțin mai în urmă, — a fost făcut în limba românească, semnat de Atanasie și de protopopii prezenți la Sinod; dar a fost înlocuit de către *iezuiți*, — cum vom vedea, — printr'un falsificat, conceput în limba latină.

Indată ce s'a sancționat actul *unirii*, — nu cel original, autentic, ci cel falsificat, — atunci unirea s'a *impus cu forța*.

Clerul și poporul neîncrezător în promisiunile *iezuiților*, nu voiau să primească *Unirea*. Cei cari se opuneau, erau amarnic pedepsiți, alungați din țară, ori aruncați în închisori. O! Doamne! Acestea se făceau în numele adevărului, sau al creștinismului curat?!

La convertirea forțată a Românilor, s'au petrecut cele mai dureroase scene. S'au luat cu sila bisericile ortodoxe și s'au răpit averile bisericesti; apoi s'au desființat mănăstirile ortodocșilor, acolo unde ei nu se converteau.

Ortodocșilor nu li s'a mai îngăduit să aibă episcopul lor; iar ce este mai grozav: pentru ca

Românii—și *ortodocși și uniți*—să uite că au avut o Mitropolie, li s'a dărâmat până la pământ, atât biserica ortodoxă catedrală, cât și palatul de reședință mitropolitană din Alba Iulia. Apoi episcopul unit s'a mutat cu reședința în Făgăraș, iar mai târziu la Blaj, în zilele episcopului Inocențiu Klein (1729—44).

În urma acestei forțate *uniri*, nu s'a realizat nici una din bunătățile promise,—atât din pricina amăgitorilor iezuiți și a complicilor lor, cât și din pricina calvinilor aristocrați, cari pierdeau mari foloase, prin scutirea preoțimei române.

Nenorocitul Mitropolit Atanasie, cel dintâi amăgit, a fost hirotonit din nou ca episcop, după ritul apusan, și pierzând demnitatea de Arhiepiscop și Mitropolit, a fost supus Arhiepiscopului romano-catolic din Strigoniu,—puindu-i-se ca spion un iezuit, numit «Teolog», fără consimțământul căruia nu putea face un pas.

Ce soartă nenorocită! Superintendentul calvin de altă dată, a fost înlocuit acum cu iezuitul «Teolog».

Iată unde duce o *unire*, care nu e întemeiată pe adevăr, sinceritate și curățenia învățăturei creștine.

Pierzând toate ajutoarele, ce aveà mai 'nainte Biserica română, acum unită, din partea Principilor Munteniei; iar preoții amăgiți, aflându-se în fața umilirei și neîmplinirii de angajamente, mare parte din ei s'au lepădat de unire (1711) și au stăruit și de Atanasie, ca să se lepede de ea, prin act formal. El însă erà prins bine de amăgitori, ca în niște lanțuri de fier. El, nenorocitul și înjositul, după toate pierderile morale și materiale, ce a îndurat Biserica, cu dânsul împreună,

mergând la Viena a fost decorat cu portretul împăratului și o cruce cu lanț de aur.

Mai în urmă, cu tot concursul dat de autoritățile Statului, *Unirea* săvârșită nu numai că nu progresă, cum era dorința politicei austriace; ci în urma luptei energice a unor Români inimoși și superiori în cultură (Ioan Circă, popa Mailat, ieromonahii Visarion și Sofronie, Ioan Molnar, preot în Sadu, Nicolae Balomiri, Protopop și Vicar episcopesc); *Unirea* era în pericol să se desființeze.

Atunci, spre a se preîntâmpina căderea *Unirii*, iezuiții au plănuit să se trimită tineri români la Roma, în faimosul institut «*de propaganda fide*», și să se înființeze școala în Blaj.

Dar nu le-a succes acest plan iezuiților. Tinerii trimiși la Roma, în loc să se facă papistași fanatici, dușmani orbiți ai neamului ortodox, s'au inspirat din monumentele *mamei Rome* pentru idealul național. Ei au fost absorbiți de studiul neamului lor, și au devenit apostoli nu ai *Unirii* papale, ci ai deșteptărei naționale ¹⁾.

Nu putea să fie altfel, când la baza acestei *Uniri* era înșelăciunea și falșul,—cum voi dovedi aci mai jos, în actul ce s'a formulat la 1698 Aprilie 14.

Să-mi dați voie acum, a citi textul original în limba română, al acestui act fundamental de unire al Bisericii române din Transilvania cu Biserica Romei, act semnat de protopopi și de Mitropolitul Atanasie și întărit cu pecetea Mitropoliei Bělgradului, sau Alba Iulia.

Pe foaia întâi.

«Noi mai în jos scrișii Vlădica, Protopopii și

¹⁾ Cum spune Prot. Simion Popescu, în istoria sa bisericească.

«popii Beséricilor Rumânești, dăm în știre tutu-
 «ror căroră se cuvine, mai vârtos Țarei Ardea-
 «lului.

† «Cercând schimbarea acestei lumi înșelătoa-
 «re, și nestarea, și neperirea sufletelor, căruia în
 «măsură mai mare trebuie a fi decât toate, din bună
 «voia noastră ne unim cu Biserica Romei cea
 «catholicească și ne mărturisim a fi mădulările
 «cestii Biserici sfinte catholicească a Romei prin
 «ceastă carte de mărturie a noastră. *Și cu acele*
 «*privilegiomuri voim să trăim cu care trăesc mă-*
 «*dulările și popii acestei Biserici sfinte*, precum
 «Inălția Sa Impăratul și coronatul craiul nostru
 «în milostenia decretumului Inălției sale ne face
 «părtași, care milă a Inălției sale nevrând a o
 «lepădă cum se cade credincioșilor Inălției sale,
 «această carte de mărturie și Nălții sale și Ță-
 «rei Ardealului o dăm înaintea, pentru care mai
 «mare tărie, dăm și pecețile și scrisorile mâni-
 «lor noastre. S'au dat în Bělgrad în anii Dom-
 «nului 1698 în 7 zile a lui Octomvrie.

† «*Inșă într'acest chip ne unim*, și ne măr-
 «turisim a fi mădulările sfintei catoliceșcii Bese-
 «rici a Romei, *cum pre noi și rămășițele noastre*
 «*din obiceiul Bisericeii noastre a Răsăritului să nu*
 «*ne clătească*. Ci toate țeremoniile, sărbătorile,
 «posturile cum până acum, așa și de acum îna-
 «inte să fim slobozi a le ține după călindariul
 «vechiu. Și pre cinstitul Vlădica nostru Athana-
 «sie nime până în moartea Sfinției Sale să n'aibă
 «putere a-l clăti din scaunul Sfinției Sale. Ci toc-
 «ma de i s'ar tâmplă moarte, *să stea în voia*
 «*soborului pre cine ar alege să fie Vlădică*, pre
 «care sfinția sa Papa și înălțatul Impărat să-l în-
 «tărească, și Patriarhul de supt biruința Inălției

«Sale să-l hirotonească, și în obiceiul și deregătoriiilor (citește: deregătoriile) *Protopopilor* cari sunt și vor fi, nici într'un felu de lucru nime să nu se mestece, ci să se știe cum și până acum. «*Er de nu ne vor lăsa pre noi și pre rămășițele noastre într'această așezare, peceteile și iscăliturile noastre care am dat să n'aibă nici o tărie, care lucru l'amă întărit cu pecetea mitropoliei noastre pentru mai mare mărturie*».

(L. S.)

Aici este imprimat în fumū sigilul mitropoliei de Alba-Iulia, reprezentând în mijloc icoana sfinței Treimi, iar în jur inscripțiunea: † „*Aceasta este pecetea Mitropoliei Bălgradului*”.

Pe foaia a 2-a și a 3-a urmează subsemnăturile protopopilor (38) și la sfârșit a lui *Athanasie*. L. S.

* * *

Acesta este actul cel mare politic-bisericesc al Românilor din Transilvania din veacul al XVII, actul fundamental al unirei Mitropoliei române de Alba Iulia cu Biserica Romei, aflat, cum spune d. Nic. Densușianu, la anul 1879, între hârțile iezuitului G. Hevenesii din biblioteca Universității din Pesta, unde acest act a stat aproape 200 de ani necunoscut clerului și poporului român, care în diferite timpuri și în grele împrejurări avusesese așa de mare trebuință de el.

Să vedem acum, că după terminarea sinodului dela 7 Octombrie 1698, Mitropolitul Atanasie a scris în acelaș an, la 16 Noembrie 1698, Arhiepiscopului de Strigoniu, cardinalul Colonic, următoarele:

«In sinodul general noi am făcut mărturisirea credinței înaintea venerabilului Pater Baranyi, iar

exemplarul acestei mărturisiri l'am trimis încă mai nainte Eminenței Voastre, prin mâinile prea veneratului Pater Hevenesii» ¹⁾).

Tot cu privire la acest Sinod, iată ce s'a găsit scris, în așa numite «*Analele misiunii de propagandă catolică din Dacia*».

«Foarte multe încercări laborioase s'au făcut până în ziua de astăzi, ca să aducem la staulul lui Hristos o turmă atât de numeroasă, însă totdeauna speranțele noastre ne-au înșelat, până când în urmă, în anul trecut (1698), mai întâi cu ajutorul lui Dumnezeu, apoi cu zelul și activitatea prefectului misiunii de propagandă din Alba Iulia, această turmă rătăcită a fost adusă la staulul lui Hristos, făcându-se despre aceasta un document public, semnat mai întâi cu numele și sigilul episcopului, apoi cu numele a 38 de protopopi, subscriși unul după altul și întărit cu sigiliile lor». ²⁾

Iată dar, cum se bucură *Propaganda*, că a adus la staul o turmă rătăcită, dar nu se bucură, că s'ar fi acordat vre un drept și privilegiu Românilor, cum li se promisese.

Apoi, trebuie să se mai știe, cel mai esențial lucru, că manifestul original de unire nu amintește absolut nimic, că Biserica de Alba Iulia ar fi primit *cele patru puncte dogmatice*, despre care mai târziu catolicii au făcut atâta vorbă, că le-ar fi primit Români. Nimic nu aflăm în act despre recunoașterea *Papei, ca cap al întregii Biserici creștine; nimic despre azimă; nimic despre Purgatoriu; nimic despre Filioque.*

Românii în manifestul lor de unire, au făcut

¹⁾ Gabriel Hevenesii, iezuit, consilier al Arhiepiscopului Colonic și care se vede, a fost de față la Sinod.

²⁾ «Independența Mitrop. din Alba Iulia», pag. 21, 23.

numai niște *declarațiuni generale*, și într'un mod foarte vag, că se unesc cu Biserica Romei, fără să spună anume în ce fel de chestiuni se unesc; iar pe de altă parte, adăogară numai de cât motivul principal și condițiunea politică bisericească esențială a *unirei*, adică: «*ca să trăiască cu aceleași privilegii (se înțelege bisericești și politice), cu care trăesc mădularele și popii acestei sfinte Biserici Catolice*».

Trebuie dar, să se înțeleagă, că unirea aceasta se făcuse, păstrându-se intactă întreaga Religione a Răsăritului, și *întreaga autonomie bisericească*, neprimindu-se nimic, absolut nimic, din toată credința particulară a Bisericii Catolice, și nici o dispozițiune din Dreptul ei canonic.

Biserica română din Transilvania, rămânea *autocefală*, cum este Biserica noastră din Regatul român, față de Patriarhul Constantinopolului.

Și ca să fim înțeleși de toți, repetăm: Autocefale sunt bisericile, care nu sunt supuse jurisdicțiunii Patriarhilor.

Legătura pe care o făcuse Biserica română, eră numai o simplă *alianță bisericească*, făcută între două state sau corporațiuni bisericești, cu autonomia lor.

Legătura aceasta nu implică o supunere a Mitropoliei române, sub guvernarea Bisericii catolice.

Legătura aceasta nu însemnă înghițirea Bisericii române, de către Biserica catolică, cum spune și D-l Densușanu în lucrarea sa.

Așa au înțeles Românii uniți dela 1698, așa înțeleg ei și astăzi, dar nu cum au voit să explice misionarii *iezuțiți*. Și așa au înțeles istoricii.

Sincai spunea odinioară: «Și acum se află nebuni, cari gândesc, că greco-catolicii, pentru că

se numesc uniți, trebuie să fie supuși romano-catolicilor, ci înțelepciunea arată, că a fi unit cuivă, atâta însemnează, cât a fi lui asemenea și nu supus. (Cronica III an. 1701).

* * *

Unirea a fost făcută de silă și nevoe, cu gândul că bieții Români vor fi ușurați de jugul cel apăsător al celor streini de neam, cari veniseră peste ei și-i dominau. *Ei sârmanii, nu se gândeau să-și schimbe legea, ce le-a păstrat neamul de veacuri!*

Ce aveau să primească în credința lor cea adevărată și sfântă, dela romano-catolici, cari au introdus inovațiuni în dogmele așezate de la început de sfinții Părinți ?

A! Da. Aveau să învețe și ei, o morală iezuită, nu întemeiată pe adevărul cel sfânt, ci concepută de o minte fanatică, adică de a întreprinde orice, spre a se ajunge ținta, sau cum s'ar zice pe înțelesul iezuitic: *scopul justifică mijloacele*».

Intențiunile Bisericii din Roma,—cum au recunoscut chiar uniții,—erau cu totul altele, și anume, ca cei cari se unesc cu Roma, să se facă catolici întru toate.

Să citez ce scria pe timpul *unirei, congregația de propaganda fide*, misiunilor catolice din Orient:

«Unire adevărată cu Biserica catolică nu este, și nici nu poate să fie cinevă membru al ei, dacă nu primește întreaga credință catolică, dacă nu crede cu tărie în religiunea catolică și dacă nu arată dependența datorită față de Pontificele roman; totuși biserica catolică nu poate fi mulțumită numai cu recunoașterea

externă a Ponteficelui, ci trebuie să lucreze, ca aceea, cari doresc să se unească cu biserica catolică, să se lepede prin cuvinte exprimate, prin cuvinte în formă solemnă, de ereziile cetei lor, din care au făcut parte până acum».

Misionarii catolici Baranyi, Hevenesi și Kapy, n'au putut să obțină dela sinodul de unire din 1698, recunoașterea Papei, în sensul cum se cerea, și admiterea dogmelor de credință catolică.

Astfel stând lucrurile, misionarii *iezușiți*, cari se aflau sub ordinile Arhiepiscopului latin din Strigoni, *au făcut o traducțiune falsă în limba latină*, de pe manifestul de unire, și în această traducțiune, falsificară întregul conținut al documentului; anume intercalară în traducțiunea aceasta pasagii întregi, că adică Români *primesc și mărturisesc întreaga credință catolică și în special cele patru puncte dogmatice*. Scriseră această traducțiune falsă pe dosul manifestului original român, îi puseră aceeași dată și-i deteră forma de text latin; iar pe de altă parte, lăsară afară din traducțiunea aceasta toate părțile manifestului, ce nu conveneau tendințelor de catolicizare.

Să-mi dați voe a da cetire și acestui document fraudulos, care se află tipărit în traducțiune latină și apoi română.

Traducțiunea latină a manifestului falsificată de Iezușiți.

Nos infrascripti Ecclesiae Valachicae in Transylvania Episcopus, Archidiaconi et clerus universus memoriae commendamus tenore praesentium quibus expedit universis, maxime vero inclitis regni Transylvaniae Statibus.

Considerata, tum fluxa hu-

Traducțiunea în limba română modernă.

Noi subsemnații, Episcopul, Protopopii și întreg clerul Bisericii românești din Transilvania, facem cunoscut prin această carte tuturor căroră se cuvine, și mai cu seamă ilustrelor staturi din regatul Transilvaniei:

Considerând noi pe de o

manae vitae instabilitate, tum etiam animae (cujus in omnibus potior cura habenda) immortalitate, libere ac sponte impulsu Divini Numinis cum Ecclesia Romano Catholica unionem inimus ejusdemque Sanctae Matris Romano Catholicae Ecclesiae comembra (sic) nos tenore praesentium declaramus. *Omnia admittentes, profitentes ac credentes quae illa admittit, profitetur ac credit, praesertim vero illa quatuor puncta, in quibus hactenus dissentire videbamus, quae etiam in clementissimo Suae Sacratissimae Majestatis Decreto ac Diplomate nobis insinuantur.* Qua propter iisdem prorsus juribus ac privilegiis quibus ejusdem Sanctae Matris Ecclesiae Presbyteri ex indulta sacrorum Canonum ac Divorum quondam Regni Hungaricae Regum utuntur, nos quoque, justa praenominatum Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis Decretum, a modo deinceps uti ejusdem commembra frui ac gaudere volumus. In cujus majorem fidem ac robor praesens manifestum nostrum propria manus syngraphâ nec non sigillo communimus.

Anno 1698, 7 Octobris.
Albae-Iuliae.

parte nestatornicia și schimbarea vieții omenești, iar pe de altă parte având în vedere nemurirea sufletului (de care mai cu seamă trebuie să avem grije în toate lucrurile) liberi, de bună voia noastră, și îndemnați de voința lui Dumnezeu, ne unim cu biserica Romano-Catholică și prin această carte ne declaram de comembri ai acelei sfinte Maice Biserici. *Primind, mărturisind și crezând toate câte le primește, le mărturisește, și le crede Biserica Romano-Catholică. Și mai înainte de toate cele patru puncte, în privința cărora până acum nu ne înțelegeam și cari ni se fac cunoscute și prin Decretul și Diploma prea grațioasă a Majestății prea sfinte.* Drept aceea și noi, ca niște comembri ai aceleia, voim, după cum dispune Decretul amintit mai sus al sfintei Majestăți imperiale și regale, să ne folosim și să ne bucurăm de aci înainte de aceleași drepturi și privilegii, de cari se folosesc și preoții aceleiași sfinte Maice Biserici după permisiunile sfintelor canoane și după privilegiile date de răposății regi de odinioară ai Ungariei. Iar spre mai mare credință și tărie a acestui lucru, am întărit manifestul de față cu subscrierile mâinilor noastre și cu sigiliul.

Anul 1698, 7 Octobrie.

Alba-Iulia.

În traducțiunea aceasta latină falsă, *nu eră nici un sigiliu și nici o semnătură*, de și a rămas loc gol o jumătate de pagină mare în folio.

Apoi asemănându-se traducțiunea falsă cu textul românesc original, pe care am avut onoarea a vi-l citi mai nainte, se constată, că sunt contraziceri bătătoare la ochi, diametral opuse, între original și traducțiunea latină scrisă mai târziu pe dosul manifestului.

Intențiunea frauduloasă este foarte isbitoare.

Avem dar o traducțiune din cele mai criminale, falsificarea unui document public a unui tractat politic *bisericesc*, spre a supune pe poporul român catolicilor și a desfința Biserica română din Alba-Iulia.

Deci, traducțiunea latină cunoscută sub titlul «*Manifestum Ecclesiae graeci ritus per Transilvaniam*» etc, este un falsificat criminal, fără valoare istorică și fără valoare juridică-bisericească». —cum zice D-l Nic. Densușianu. (pag. 29 «Independența bisericească a Mitrop. din Alba Iulia».

* * *

Trebue să mai știm, că nu este acesta singurul act falsificat de *iezuiți* în istoria unirei Românilor cu Biserica Romei. *Samuel Clein*, în istoria bisericească a Românilor, mai spune încă de trei acte falsificate de *iezuiți*, spre a face pe Români să-și piardă credința și independența lor bisericească. Anume: S'a făurit o altă *diplomă leopoldină* din 19 Martie 1701, prin care se pune în coastele episcopului unit un teolog *iezuit*, fără de care episcopul n'avea dreptul de a face nimic. S'a declarat această diplomă de falsă, și după ordinul împărătesei Maria Tereza, originalul acestei diplome s'a căutat în arhivele cance-

larii aulice din Viena, dar nu s'a găsit de loc.

Samuil Klein mai vorbește de alte două falsificări, și anume *două instrucții*, una dela Papa, alta dela Arhiepiscopul din Strigoniu, *Colonici*, prin care se micșorâ de tot autoritatea episcopului Român, iar puterea teologului iezuit se mărea într'atâta, în cât episcopul se putea zice Vicarul teologului.

Aceste trei se pot socoti scorniturile iezuiților, cari în orice chip voiau să stăpânească peste clerul românesc.

Să vedem acum, dacă nu cumva vre un alt sinod posterior lui 1698, a primit schimbarea credinței.

Răspund categoric la aceasta, înșiși scriitorii români uniți: *Nu*. Adevărat, că Atanasie, împins de iezuiți, a convocat în Septembrie 1700, un sinod la Alba Iulia, anume pentru scopul, ca să primească credința catolică, și în special cele 4 puncte; s'a vorbit acolo despre așa ceva; s'a formulat un manifest, dar a rămas o hârtie simplă nesemnată de nimeni, în arhiva Mitropoliei. Nici Atanasie, nici protopopii, nici preoții nu l-au semnat.

Iezuiții văzându-și speranțele zdrobite pentru prezent, au lucrat apoi, ca viitorul să-l asigure.

«*Va fi datoria noastră pe viitor*,—zicea Superiorul misiunii de propagandă catolică în Dacia, Gabriel Căpy, — *să schimbăm încetul cu încetul multe din obiceiurile lor (Românilor), și anume să le schimbăm chiar și liturghia și forma cultului divin...*» «Eu cred, zice dânsul, că acum va fi de ajuns să ne mulțumim cu *primirea unirei în principiu...*» De și chiar după un an, anume la 7 Aprilie 1701, Atanasie a fost silit să jure la Viena, unde se dusese, ca să fie confir-

mat în scaun, ca episcop unit, «că îndată ce se va întoarce la Alba Iulia, va face mărturisirea credinței catolice; de și s'au ținut alte două sinoade la Alba-Iulia, în Iunie și Noemvrie 1701; de și iezuiții umblau în ruptul capului ca să se facă un nou manifest de unire, nu s'a făcut nici unul.

Românii deci, au rămas la singurul manifest dela 7 Octombrie 1698.

* * *

Acum să vedem, cu ce s'au ales sărmanii Români din Transilvania, după urma Unirei? Răspundem: cu nici un folos; căci privilegiile pe care le-au visat, nu li s'au dat. Ba încă s'a încuibat ura între frați, unii fiind *ortodocși* și alții *uniți*. Acea nefastă unire, a adus în timp de peste 200 de ani chiar biserica română unită, în situațiuni atât de grele,—cum o recunosc Românii uniți,—totdeauna în pericol de a fi contopită în biserică ungurească, totdeauna un focar viu de desbinări între Români. Și dacă Unirea este atât de periculoasă; dar catolicizarea sau schimbarea totală a credinței Românilor din Transilvania și Ungaria, pe care din nenorocire a făcut-o Mitropolitul unit *Vancea* în două concilii, la anii 1872 și 1882?

Unirea cu Roma, la 1698, a adus nenorocire și jale, iar catolicizarea completă, va aduce adevărată desnădejde. În loc ca frații să lupte cot la cõt împotriva vrăjmașului lor comun, care caută să-i înghiță, ei s'au deosebit în *uniți* (1,000,000) și *ortodocși* (1,700,000).

* * *

Ca să ne dăm seama bine despre adâncimea abizului, în care a fost aruncată chiar biserica

unită și națiunea română din Transilvania, să vedem părerile și vederile celor mai mari bărbați Români, asupra unirei și asupra pericolelor ce aduce această legătură cu catolicii, pentru naționalitate.

Nemuritorul Șincai se exprimă astfel:

«Unirea aceasta . . . numai popilor au folosit, că aceștia au dobândit puțină scutință cam anevoie, dar nobilii au rămas și rămân cu buzele drâmboiate până astăzi, căci *latinilor* destul le este, că *înșelând pe Români* în partea lor, au putut învinge cu numărul pe calvini, cari în sine erau cei mai tari în timpul acela». — «Românii cei proști, — zice el, au gemut sub tiranie până la 1785, când s'au milostivit augustul împărat Iosif II a strică iobăgia....»

Tot Șincai aduce mărturia istoricului Bod Peter, că preoții Români dela 1698 nu aveau nici o știință despre punctele dogmatice:

«Strângându-se sobor mare, zice Bod Peter, la Bělgrad, sub gloabă de 64 florinți, carele dintre preoții românești n'ar veni, și acolo s'au cetit poruncile împărătești, cari puțini înțelegându-le, gândea că ei fără de știrea lor toți s'au boierit. Ci după ce au văzut cu vreme, că tot întru acelaș stat au ramas, au început Românii a se lepădă de unire și a pofti preoți neuniți, cari să le slujască». (Cronica an. 1698).

În alt loc Șincai zicea: «Noi Românii, de vom lua afară clerul cel unit, care încă mai numai atâta se socotește cât a cincea roată la car, ce folos am avut din toate aceste (unire)? (Cron. a 1699). Mai departe: «Vai neamului românesc, și iarăși vai! carele uitându-și viața și sămânța, geme sub jugul altor neamuri, nu pentru altceva, ci numai pentru neînvățătura, nedragostea în-

tre sine, nepriceperea sa și vicleșugul neamurilor streine, care cu frumoase *pretesturi*, mai ales ale legii creștinești, înșeală pe bieții Români, de-i stăpânesc și în ziua de acum Deșteaptă-te, drept aceea, o! iubit neamul meu și ai minte».

Barnuț neuitatul bărbat al națiunii române, în memorabilul său discurs dela 1848, atinge cu durere chestiunea *unirei*, și după ce arată începutul sclaviei bisericeii din Alba-Iulia, zice între altele:

. . . . «Ce-a păcătuit biserica noastră,— întrebăm noi cu episcopul Inocențiu,—dacă cumva n'a păcătuit unindu-se?... Cu uniunea deodată a intrat o ură între Români, în aceste timpuri nefericite; nu postulareți (cereți) ca să descriu cum se certă fiii cu părinți, cum se bătea frații cu frații, fără să știe pentru ce, cum se afurisea popii noștri unii pe alții . . . » (14 Maiu 1848).

Invățatul *Laurian*, zice în aprecierile sale că:

«Românii afară de micile scutiri ale persoanelor bisericești, nu dobândiră nimica prin *unire*, ba încă și perdură. Pierdură independența lor, ca Români și ca religionari de ritul oriental Cei mai mulți cari se înălțară cu încetul din întâmplare la dregătorii mai înalte trecură dela legea și ritul oriental, la cea de ritul occidental și se lepădară de națiunea lor».
(Mag. ist. t. III. pag. 326-328).

Asemenea a spus și învățatul istoric *Papiu Ilarian*, că Unirea Românilor cu Biserica Romei, s'a făcut numai promițându-le drepturi politice egale cu Ungurii, ceea ce nu s'a împlinit.

Distinsul și înțeleptul bărbat *Eudoxiu Hurmuzachi*, în scrierea sa asupra istoriei Bisericii române din Transilvania, ne spune, că *Unirea*,

chiar așa cum o făcuse Atanasie, este nulă și fără valoare.

....«Până astăzi, zice el, singur numai clerul este stâlpul exclusiv al unirei și până astăzi n'a putut face ca unirea să prindă rădăcini în sufletul poporului român. Din contră, cu cât biserica greco-orientală (ortodoxă) va înflori mai mult și se va desvoltă în Transilvania, cu atât mai mult biserica unită va fi silită să se alipească necondiționat sau de biserica romano-catolică sau de biserica greco-orientală (ortodoxă).... Astăzi Biserica unită legată de Roma prin lanțuri dogmatice, nū va putea să țină piept în contra presiunii celei mari a Romei.... De aceea ea oftează chiar astăzi cu durere după desvoltarea liberă și după autonomia neincomodată, de care se bucură biserica-mamă orientală în statul austriac, de și înzestrată cu mijloace materiale mai puține».

Din nenorocire, clerul unit, după părerea noastră e departe de a se gândi la alternativa exprimată de învățatul Hurmuzachi, ca să se alipească de biserica mamă-ortodoxă, fiind apucat strâns în mreșile catolicilor; ci mai lesne se lasă a fi contopit și înghițit în biserica catolică, spre marea nenorocire a Românilor, cari se pierd pe zi ce trece, ca națiune.

Dovezi sunt multe.

O dovadă mai recentă am avut la 24 Decembrie 1908, în știrea dureroasă, că parohia română greco-catolică (unită) din Careii-mari (oraș în comitatul Sătmarului) a fost luată de sub jurisdicțiunea episcopului român dr. D. Radu din Oradia-Mare și din porunca Papei a fost alipită diocesei maghiare gr. cat. din Muncaci. Formalitățile au fost săvârșite de episcopul catolic, Ba-

ronul Boromisza din Sătmar, asistat de autoritățile civile.

«La festivitatea asta tristă pentru noi,—zice un român informator,—au asistat și câțiva preoți români greco-catolici *cu sentimente patriotice*, cum le zice presa maghiară. Au asistat apoi, se înțelege, toți ungurii din oraș. Episcopul a ținut o vorbire, în care a îndemnat pe credincioși să fie cu alipire către Papa, Regele, și *ungurime*».

«De sfintele sărbători ale Crăciunului, în fosta biserică românească din Carei, nu se va mai sluji românește, dacă peste tot se vor mai ține sărbători după ritul răsăritean, ci se va predică Românilor ungurește și se va pecetlui soarta a 13247 suflete de Români greco-catolici, dintre cari de altfel și la 1900 numai 7926 s'au mai mărturisit Români. De aci înainte nici nu va mai fi cine să le amintească de credința lor veche strămoșească, ci întocmai ca Rutenii din părțile nordice ale Ungariei, au ajuns la discreția episcopului de Muncaci, care nu este altceva decât o agentură de maghiarizare».

Tot acest informator spune: «Mai zilele trecute Români Greco-catolici din Măcău (comitatul Cenadului) au cerut *liturghia maghiară*. Ei aproape toți sunt adică *maghiarizați* cu desăvârșire și fiind lăsați fără școală românească (păcatul — zice informatorul,— este al episcopului unit din Oradia), și nici nu mai au cunoștința originii lor. În scurtă vreme, guvernul unguresc va ști să uneltească la Roma, care îi va lua și pe ei de sub puterea episcopului român din Oradia și-i va pune sub jurisdicțiunea episcopului dela Muncaci».

«Soarta aceasta îi va ajunge pe numeroși Români uniți, în timpul cel mai scurt. Guvernul

unguresc întotdeauna a știut să se folosească de unire, ca de un mijloc potrivit întru a-i slăbi ori maghiariză pe Români.

«Intâmplările dela Carei și Macău, au produs de altfel îngrijorare în cercurile bisericești unite. Ele însă sunt cu toate acestea condamnate să stea impasibile în fața uneltirilor guvernului maghiar, care ne desființează în numele Papei». «*Universul*» No. 355 de Joi 25 Dec. 1908.

* * *

Iată tristele și dureroasele rezultate ale Unirei Românilor din Transilvania și Ungaria. Repetăm și noi întrebarea neuitatului *Bărnuz*: «*Ce a păcătuit Biserica aceasta, dacă cumva n'a păcătuit unindu-se?*»

Ce i s'a dat în schimbul Unirei? Nimic. Ori mai bine să recunoaștem, că prin ea, Românii au fost umiliți și înstreinați de sfânta credință strămoșească și sunt aproape de a fi înghițiți ca națiune.

Când s'a văzut și se vede cu groază acest pericol, oare, nu e cu dreptate să mai repetăm și noi cuvintele lui *Papiu Ilarian*: «*Auziți, voi Români, pe profetul Șincai, și până mai e timp convertiți-vă?*» Oare nu e cu dreptate, ca să sune necontentit la urechile celor ce au căzut în capcana unirei: voi, un milion de Români uniți, în care bate aceeași inimă de frate, n'ați înțeles încă primejdia cea mare, ca să vă întoarceți și să îmbrățișați pe frații voștri ortodocși, un milion 700.000, ca să trăiți în aceeași sfântă lege strămoșească și să vă înțelegeți la durere în dulcea voastră limbă? Nu vă mai lăsați pradă amăgirilor.

Pentru noi cei din Regatul nostru liber, îndrăznesc a zice:

Să luăm bine seama, că propaganda streină s'a furișat și aici, și turbură conștiința unora, încântând cu glas de sirenă, pe cei slabi în credință. E timpul, ca să re înălțăm Biserica noastră strămoșească la slava ce i se cuvine, ca protectoare a acestui neam de veacuri; e timpul ca bărbații patrioți să-i dea vaza și strălucirea ce o merită, iar streinii vrăjmași să rămână rușinați. Ridicând Biserica și pe oamenii ce-o reprezintă, pentru rolul și menirea frumoasă a ei, ne ridicăm neamul. Am avut Biserica și pe reprezentanții ei, cum a voit Țara; vom avea Biserica și pe reprezentanții ei, în viitor, la înălțimea și fala ce o vor voi conducătorii neamului acestuia.

Când toți recunoaștem, că Biserica noastră ortodoxă, este trup și suflet din națiune; când patrioții mari recunosc, că foloasele ce ne aduce ea sînt imense,—conservându-ne ca neam, în potriva tuturor vrăjmașilor; când adevărata învățătură creștină este numai în Biserica Ortodoxă :

Atunci nu e o crimă, ca să se propage, ori să se lase a se propaga altă lege, în țara aceasta ca o religiune dominantă ?

Confesiunilor tolerate, dela noi, trebuie să li se pună stavilă, dacă nu voim, ca frământările dintre creștini să ia proporții regretabile.

Strâns uniți, prin credința și iubirea de neam, să ne apărăm religiunea noastră strămoșească. Și cum femeia română, în sfânta sa evlavie, a știut să sâdească, în inimile copilașilor ei iubiți, respectul și iubirea de lege, va ști să înfrunte pe falșii propoveditori streini și iezuiții, cari vor a se impune în educațiunea copiilor de Români în țara noastră.

Liga sfântă a «Femeilor Române» în potriva a tot ce e străin și vrăjmaș nouă, fie binecuvântată!

